

ارزش دانش و دانشمند/عالم چه چیزی از علم بدست نیاورده است

در روایتی از پیامبر اکرم(ص) به این نکته توجه خاص شده و به مردم متذکر می شوند اطاعت از فرمان الهی و پرستش

...

ضرورت آزاد اندیشی از دیدگاه قرآن و روایات -

ارزش دانش و دانشمند/عالم چه چیزی از علم بدست نیاورده است

خبرگزاری مهر-گروه دین و اندیشه: در روایتی از پیامبر اکرم(ص) به این نکته توجه خاص شده و به مردم متذکر می شوند اطاعت از فرمان الهی و پرستش ذات اقدس او نیز بر اثر علم است. خیر دنیا و آخرت در پرتو علم بدست می آید و شر دنیا و آخرت از جهل و نادانی دامن گیر انسان می شود. پرورش دانشمندان در علوم مختلف نتیجه نظام آموزشی و پژوهشی کارآمد است، لیکن توجه به این نکته که رسیدن به مرحله حکمت هدف والاتر است می تواند در عمق بخشیدن به این حرکت تأثیر بسزایی داشته باشد و در این راستا توجه به حکمت و حکیم پروری رونق مجموعه های علمی است و علاوه بر آن باعث درک نعمت های الهی و خشنودی الهی و خشنودی و رضایت مردم از زندگی می شود، زیرا ارتقاء سطح تعقل در بین افراد جامعه به فرموده حضرت امام موسی کاظم(ع) باعث می شود که انسان های عاقل از زندگی محدود و ناچیز دنیا با وجود عقل و فهم راضی و خشنود باشند. حضرت علی(ع) نیز می فرمایند: «#171؛جان خود را با مطالب حکیمانه شاداب سازید»؛.

در راه کسب علم توجه به یافته های دیگران و سخنان حکیمانه ایشان امری ضروری است هر چند که به فرموده حضرت علی(ع) گوینده مطالب حکیمانه مشرک باشد. و در موارد مختلف حضرت علی(ع) می فرمایند که گفتار حکیمانه را از هر کس یاد بگیرند ولو گوینده آن از نظر مذهبی گمراه و ایشان گمشده مردان با ایمان را علم و حکمت می دانند و توصیه می کنند علم و حکمت را فراگیرید ولو نزد مشرک باشد.

پیامبر اکرم(ص) نیز می فرمایند: «#171؛سخن حق را از گمراهان و اهل باطل فرا گیرند و سخن باطل را از اهل حق نیاموزند و مانند صرافان پول شناس نقاد باشید و سکه تقلبی را از سکه حقیقی تمیز دهید و داناترین مردم را کسی بدانید که بیشتر از سایرین دانشمندان را جمع آوری نموده و فراگرفته باشد»؛ و این نتیجه وجود حکمت در بین مجموعه های علمی است. با تعمق در فرمایشات این بزرگواران به خوبی روشن می شود که کسب علوم از هر کس و از هر مکان و سپس نقد و بررسی موشکافی آن و درک حقیقت علوم و توانایی تئوری پردازی و نقادی و در نهایت تکامل علوم وظیفه شرعی و تکلیف دینی است و در هیچ دینی به اندازه دین مبین اسلام بر این امر تأکید ندارد و تحقق انسان واقعی و کامل را در گرو این رفتار می داند.

خداوند به پیامبر می فرمایند: «#171؛بندگان واقعی خدا را مژده بده اینان کسانی هستند که سخنان را می شنوند و تنها از آنچه خوب و پسندیده است پیروی می کنند و بس. این مردمند که خداوندشان راهنمایی کرده و دارای عقل و درایت هستند»؛ پس موهبت الهی عقل و درایت است شکر این نعمت تعقل، تفکر و جستجوی آزادانه در علوم و نتیجه آن قربت الهی و سعادت است.

بنابراین چه راهی روشن تر و زیباتر از این راه که خداوند به عالمان عطا فرموده تا علاوه بر تعالی علمی خود و جامعه، بندگی را به کمال برسانند: بر همین اساس می بایست با تحقیق، پژوهش و تولید علم خود را از این نصیب الهی بهره مند سازیم. برای این کار و کارآمد شدن تحقیقات و علوم لازم است در ارتباط با جهان علوم را فراگرفته سپس به نقد و چالش گذاشته و با تکامل بیشتر به دنیا عرضه گردد تا در رقابت علمی یافته های دانشمندان قابلیت رقابت با جهان را داشته باشند و در این تکامل بخشیدن به علمی که تکیه بر استعدادها و تعمق در منابع ارزشمند و اصیل داخلی نقش اساسی دارد که با توسعه آموزش ها، تحقیق و گسترش پژوهش و درپرتو ارزش بخشیدن به آزاد اندیشی و نقادی سازنده محقق خواهد شد و در غیر اینصورت و بی توجهی به امور در جهان امروزی کسب دانش بدون توجه به شناخت علوم نتیجه ای ندارد و به فرموده پیامبر اکرم(ص) «#171؛کسی که کارش برپایه علم و معرفت استوار نباشد زبان و فساد علمش بیشتر از خیر و مصلحت است»؛ و به فرموده حضرت علی(ع) «#171؛هیچ فعالیتی و حرکتی نیست مگر آنکه در انجام آن به علم و معرفت نیازمندی»؛. برای رسیدن به این اهداف والا لزوم توجه بیشتر به پژوهش و ارزش به پژوهشگران و فراهم کردن بسترهای مناسب مادی و معنوی ضروری است.

ارزش دانش و دانشمند

دانش مجموعه قوانین حاکم بر روابط علت و معلول و پی بردن به روش های استفاده و بهبود منابع موجود است که به شکل محفوظات علمی قابل آموزش و از طریق پژوهش به چالش علمی کشانده و عمق بخشیدن در آنها صورت می گیرد و تحقیق موجب تازگی، تکامل، کارآمدی و گشوده شدن مسیرهای جدید علمی می شود و در این مسیر ارزش دانش و دانشمندان و پژوهشگران به

عنوان تلاشگران صحنه علم رفیع و ارزشمند است و خداوند متعال در این باره می فرماید: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّوَلَّوْا الْعِلْمَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَىٰ» (مجادله آیه 22) غیر عالم یکسانند»؛ (سوره زمر آیه 9) هرگز چنین نیست افراد عاقل و خردمند به این تفاوت اساسی توجه دارند و نیز می فرماید: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّوَلَّوْا الْعِلْمَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَىٰ» (مجادله آیه 22)

حضرت علی(ع) درباره ارزش علم و تفاوت افراد عالم و غیر عالم فرموده است: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّوَلَّوْا الْعِلْمَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَىٰ» کاش می دانستم کسی که از علم بی نصیب مانده چه چیز بدست آورده و آن کس که از علم بهره مند شد، چه چیز بدست نیاورده است».

در روایتی از پیامبر اکرم(ص) به این نکته توجه خاص شده و به مردم متذکر می شوند اطاعت از فرمان الهی و پرستش ذات اقدس او نیز بر اثر علم است. خیر دنیا و آخرت در پرتو علم بدست می آید و شر دنیا و آخرت از جهل و نادانی دامن گیر انسان می شود. با این توصیف عالمانه پیامبر اهمیت و جایگاه علم نه تنها در پیشبرد علوم و تکنولوژی مادی بلکه از آنجا که شکافتن علوم روابط منطقی خلقت را به انسان نمایان می سازد و قدرت علم مطلق الهی را بارز می سازد باعث عمق بخشیدن به ایمان و اطاعت از خداوند است. بنابراین توجه دانشمندان به افزایش دانسته های علمی از طریق پژوهش در علوم که نتیجه آن تولید علم و اقتدار علمی است یک اصل اساسی است و در این راه دو نکته اساسی وجود دارد. اول اینکه در صورت فراگیری علوم از دیگران با استناد به ادله، بحث و نقادی با موشکافی و استناد به روابط دقیق علمی این امر صورت پذیرد و دیگر آنکه ارتباط علمی متقابل باعث پویایی علمی می شود و این نکته نیازمند پژوهش و تحقیق و تولید علم است تا یافته های جدید علمی با اصول پذیرفته شده قابل انتقال و پیوند با سایر علوم شود به فرموده حضرت علی(ع) «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّوَلَّوْا الْعِلْمَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَىٰ»؛ شایسته مرد عاقل آنست که نظر صاحب خردان را بر اندیشه خود بیفزاید و دانش خویش را به علم دانشمندان پیوند دهد»؛ این تلاش علمی باعث افزایش اطمینان به نفس در اساتید تعمیم آن به طلاب و دانشجویان شده و این جسارت را به مجموعه های علمی می دهد که در دنیای گسترده امروزی علوم، با دقت و اعتماد به نفس علوم را از دنیا کسب کرده و با تکیه بر استعداد های فکری و معنوی خود جستجو و کاوش کنند و سپس فرآورده ای علمی معتبری را به جهان عرضه نمایند به فرموده حضرت علی(ع) «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّوَلَّوْا الْعِلْمَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَىٰ»؛ به هر نسبت که دانش آدمی زیادتیر می شود توجه خود را به نفس خویش افزون می کند و برای نیل به سعادت و پیشرفته سعی و کوشش خود را بکار می اندازد»؛ و این نکته از عوامل مهم رشد علمی است.

در جامعه اسلامی ما که سرشار از ذخائر غنی فکری و استعداد های سرشار الهی است لزوم اتکا به خود و استفاده از امکانات مادی و معنوی و توجه به سابقه تولید علم و پیشروی در این امر می تواند در باز یابی جایگاه واقعی کشور در تولید علم جهانی تأثیرات اساسی داشته باشد.

ارتباط علم و عمل

در زمینه اهمیت عمل به علم رسول اکرم(ص) می فرماید: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّوَلَّوْا الْعِلْمَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَىٰ»؛ مردان عالم دو دسته اند، اول عالمی که به علم خود عمل می کند که برای او نجات و رستگاری است و دیگر عالمی که عملاً از دانش خود پیروی نمی کند، او در هلاکت و بدبختی است»؛ و نیز در حدیث دیگری میفرماید: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّوَلَّوْا الْعِلْمَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَىٰ»؛ شدید ترین عذاب در قیامت برای عالمی است که به آن عمل ننماید و دانش او را بهره مند نکرده باشد».

بر اساس فرمایشات پیامبر اکرم عمل به علم از یک جنبه مایه رستگاری و از جنبه دیگر عمل نکردن به علم و دانش مستوجب عذاب الهی است. از این رو به کار بستن علوم در جهت سعادت جامعه امری ضروری است و زمانی دانش مفید خواهد بود که با پژوهش و تحقیق و تکیه بر واقعیت های مسلم جهان هستی به صورت همه جانبه محقق شود و نگرش سطحی به علوم و دوری از تفکر و نقادی در دانش های ارائه شده و عدم تطابق با حق علاوه بر وابستگی همیشگی علمی سعادت واقعی راه را برای عمل کردن درست مهیا می سازد و در این راه بومی سازی تولید علم نقش بسزایی در کاربردی شدن دانش ها دارد.

بررسی های علمی علاوه بر استحکام رأی، عمل دقیق و کاهش خطا باعث افزایش اطمینان به نفس و تقویت بنیه علمی دانش پژوهان خواهد شد و جامعه علمی را به این باور می رساند که جستجو در علوم و کشف روابط دقیق علمی می تواند عامل اصلی تقویت فکر و موفقیت در رقابت علمی جهان باشد در این رابطه حضرت علی(ع) می فرماید: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّوَلَّوْا الْعِلْمَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَىٰ»؛ تحصیل علم و دانش مایه تقویت و تأیید عقل است و هر علمی که مورد تأیید عقل نباشد گمراهی و ضلالت است»؛ امام صادق(ع) نیز در این زمینه می فرماید: «وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّوَلَّوْا الْعِلْمَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَىٰ»؛ مطالعه بسیار و پیگیری در مسایل علمی باعث شکفتن عقل و تقویت نیروی فکر و فهم است».

تعهد و تخصص

نقش مهم تری که در جهان امروز دانشمندان و دانش پژوهان ایران اسلامی بر عهده دارند تولید علوم مبتنی بر ارزش های اسلامی- انسانی است زیرا در جهان امروز علوم دردست کسانی است که با این وسیله ارزشمند به چپاول و افزایش سلطه بر کشورها دست می

زنند و چه بسا علم مایه نابودی بشریت شود. بنابراین تعهد دانشمندان ایران اسلامی در صورتی که با تلاش و کوشش همگان و بستر سازی لازم برای دستیابی به علوم تراز اول جهان همراه شود می تواند سعادت واقعی را به ارمغان آورد با این شرایط بر صاحبان فکر و اندیشه است که با تکیه بر ایمان و سلامت معنوی خویش هر چه بیشتر در جهت کسب علوم، پژوهش در علوم و دستیابی به تازه های علمی تلاش نمایند.

حضرت علی(ع) می فرماید: #171;سزاوار است انسان عاقل رأی خردمندان را به رأی خود بیفزاید و دانش علما را بر دانش خویش اضافه کند و به کسی که در آموخته های خود بسیار بیندیشد دانش خود را استوار ساخته و به فهم مطالبی که نمی فهمد نائل می گردد؛ امام صادق(ع) نیز طالبان علم واقعی را کسانی می دانند که علم را برای فهمیدن و تعقل کردن فرا می گیرند.

.....

منبع: پرونده موضوعی شماره بیستم مقاله بررسی اهمیت و ضرورت آزاد اندیشی از دیدگاه قرآن و روایات نوشته مجتبی گلابی-پرویز عسگری-علیرضا شکوه فر